

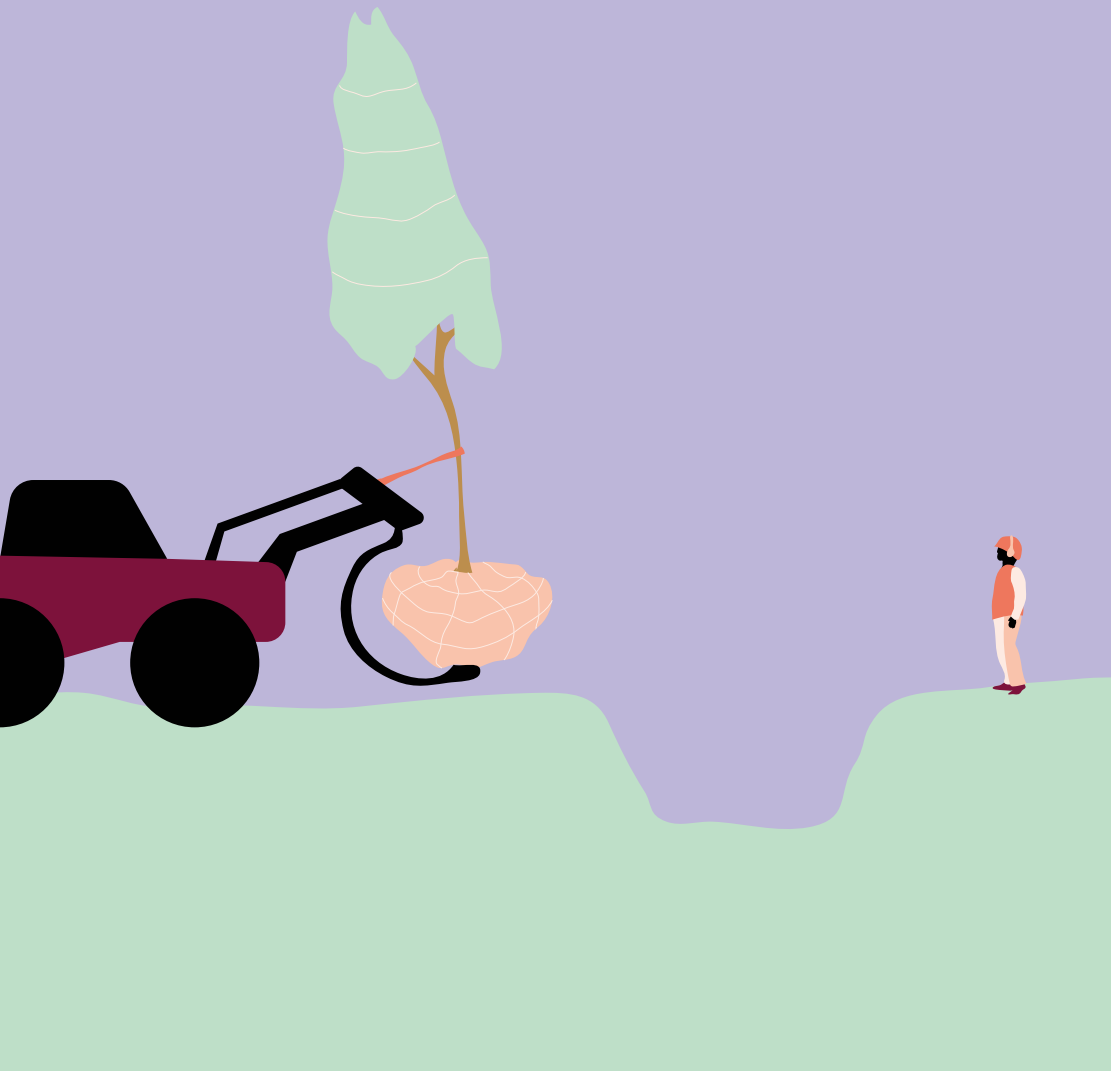
Plantering av *träd*

Svenska
kyrkan

Hur planterar man rätt?

Vid plantering och under etableringsskötseln läggs grunden för trädets hela livslängd. Det är samtidigt i detta skede som många vanliga misstag sker. Ett träd som planteras på fel sätt eller inte får rätt etableringsskötsel kan få nedsatt vitalitet, dålig tillväxt och kortare livslängd. En korrekt utförd plantering skapar å andra sidan goda förutsättningar för etablering och långsiktig utveckling.

Gör så här

Planera plats, växtval och tidpunkt för plantering

Det första steget i en lyckad etablering är att fastställa trädets placering och avsedda funktion, såsom ekosystemtjänster, kulturhistoriska, sociala och naturvärden. En fördjupad vägledning kring dessa beslut finns i guiderna *"Artval och ersättningsstrategier"*, *"Kulturhistoriska värden"*, *"Naturvärden"* och *"Inhemskt och exotiskt"*.

När plats och art är fastställda är det dags att bestämma vid vilken tidpunkt planteringen ska ske. Valet av planteringstillfälle är nämligen avgörande för vilken kvalitet på växtmaterialet som bör efterfrågas från plantskolan.

- Plantera helst under trädets viloperiod
 - Höst/vinter efter lövfällning.
 - Tidig vår före knoppsprickning.
- Undvik plantering under varma och torra perioder om möjligt.

Containerodlade träd kan planteras under större delar av året om skötseln anpassas, vilket primärt innebär att vattna mycket och ofta.

Förbered växtplatsen

En väl fungerande växtbädd är en förutsättning för god etablering. Vattensjuka, kompakterade eller av andra anledningar syrefattiga jordar är i stort sett omöjliga att etablera träd i, oavsett trädart. Läs mer i guiden "Växtbäddar och jordförbättring".

Säkerställ därför först att växtbädden är anpassad för att ge så bra förutsättningar som möjligt. En tumregel är att en lagom dränerad, syrerik och mullrik jord ger optimala förutsättningar till de flesta trädarter. Många gånger är det lockande att optimera jordförhållandena till artens specifika behov, men det är alltid mer klimatsmart och hållbart att välja art efter växtplats, än att anpassa växtplats till arten.

Ett bra sätt för att kontrollera jorden är att arbeta efter följande steg:

- Gräv en provgrop och provvattna för att kontrollera dräneringsförmåga, jordstruktur och eventuell kompaktering.
- Vid tecken på kompaktering, luckra jorden före plantering. Luckring kan göras på olika vis beroende på hur stor yta som ska luckras och hur allvarlig kompakteringen är. T.ex. kan mindre ytor brytas upp med grep eller tryckluft.
- Vid behov, förbättra jorden med organiskt material, såsom grönkompost (komposterat organiskt avfall så som grenar och löv), upp till maximalt 20 volymprocent. Det mest hållbara alternativet är alltid att ta tillvara den befintliga jorden på platsen.

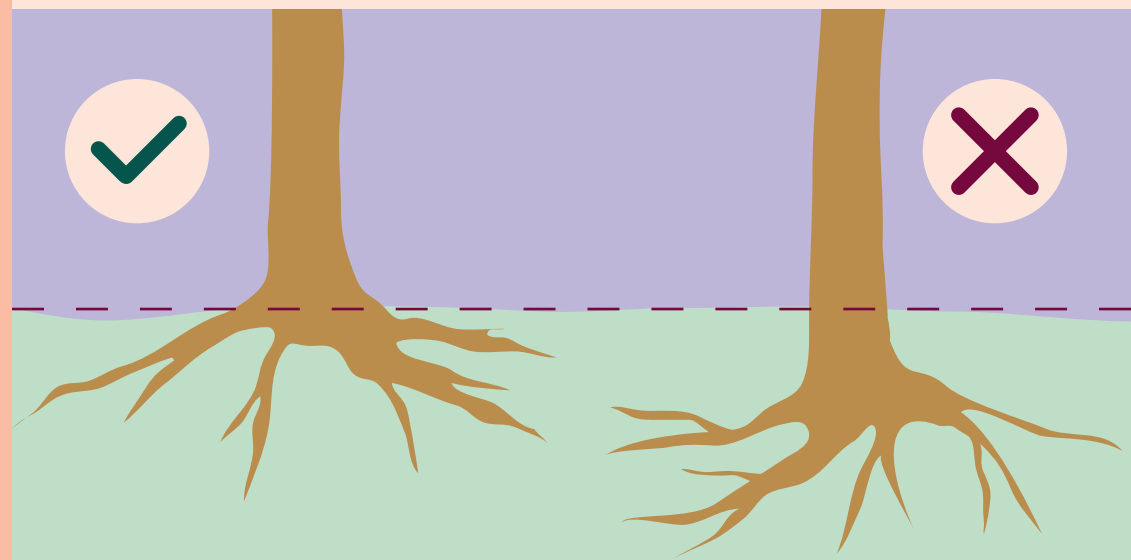
På den absoluta majoriteten av Sveriges begravningsplatser är det inte motiverat att byta ut jord mot inköpta substrat eller jordar, i stället kan grönkompost användas för jordförbättring.

- Använd gärna förvaltningens egen grönkompost, detta minskar transporterna och ofta är den egna komposten av mycket hög kvalitet.

Plantera trädet

Vid själva planteringen är det avgörande att trädet placeras rakt, på rätt djup och med god kontakt med omkringliggande jord. Att träd planteras för djupt är en av de vanligaste orsakerna till att etableringen misslyckas, eftersom det leder till syrebrist för rötterna. Gör därför så här:

1. Lokalisera rothalsen innan plantering genom att avlägsna eventuell överskottsjord på rotklumpens ovansida.

2. Mät rotklumpens höjd efter att du säkerställt att rothalsen är synlig.
3. Säkerställ att inget organiskt material placeras under rotklumpen, då detta vid nedbrytning kan orsaka sättningar som leder till att trädet sjunker med tiden.
4. Gräv gropen två till tre gånger bredare än rotklumpen, och spara uppgrävd jord på en presenning bredvid gropen. Blanda den uppgrävda jorden med cirka 20 volymprocent grönkompost.
5. Gropens djup ska motsvara rotklumpens höjd.
6. Lägg cirka fem centimeter grus, pimpsten eller makadam precis under rotklumpen. Detta gör att klumpen inte sjunker efter plantering. Lägg aldrig organiskt material under rotklumpen.
7. Ta bort eventuell kruka eller plastmaterial. Rotklumpar med jute och stålkorg öppnas och viks ned (se punkt 10), men tas ej bort.
8. Kontrollera rotsystemet; förvedade rötter med rotsnurr (rötter som växer i spiral längs krukanten och riskerar att strypa stammen på sikt) eller en övervägande del huvudrötter med snittytor över två centimeter utgör grund för reklamation.
9. Placera trädet i gropen, säkerställ att det står rakt och i rätt djup. Lyft alltid trädet i rotklumpen, aldrig i stammen.

10. Nu kan du öppna eventuell stålkorg och jute och vika ned den. Materialet är nedbrytbart och kan därför lämnas kvar i jorden.
11. Fyll igen med befintlig, eventuellt förbättrad jord.
12. Packa jorden lätt för att undvika luftfickor.
13. Vattna under återfyllningen.
14. Kontrollera att trädet står rakt genom att titta från flera håll innan gropen fylls igen helt, och justera vinkeln vid behov.

Färdigställning

Nu är ditt träd planterat och det som kvarstår är att, vid behov, stabilisera trädet med trädstöd, täcka marken med mulch och installera bevattningssäckar. Gör så här:

Trädstöd

- Undvik uppbindning om det inte behövs, flerstammiga träd och mindre träd på skyddade platser behöver sällan trädstöd. Som tumregel kräver stamträd från storlek 12–14 och uppåt trädstöd för en säker etablering.
- Små träd behöver oftast bara ett till två trädstöd, medan större träd (storlek 16–18 och uppåt) som regel behöver tre stöd.

- Placera stöd och uppbindning så att trädet tillåts en viss rörelsefrihet. Detta stimulerar utveckling av strukturella rötter och en starkare stam. Stöden placeras utanför rotklumpen och inte i denna, då det kan skada trädets rotsystem.
- Se till att varken stödet eller uppbindningen skaver mot grenar eller stam.
- Använd företrädesvis sadelgjord av jute. Fördelen med organiskt material är att det bryts ned naturligt; om uppbindningen mot förmodan skulle lämnas kvar minskar risken för stamskador. Icke-organiskt material, som bilbälten, riskerar att orsaka allvarliga skador (strypning) om de lämnas kvar för länge.
- Trädstöd och uppbindning ska tas bort efter etablering, vanligtvis efter två till tre växtsäsonger.

Mulchning

Att applicera mulch, exempelvis i form av färsk träflis, är en av de mest effektiva åtgärderna för att främja trädets vitalitet. Mulch bidrar till att minska avdunstningen och konkurrens från gräs och ogräs. Mulch skyddar även mot påkörningsskador då gräset inte längre växer nära trädets stam och förbättrar under nedbrytningen jordens struktur.

- Lägg ut mulchen över hela den grävda gropens yta i ett fem–tio centimeter tjockt lager.
- Fördela materialet över rotzonen, men lämna ett litet avstånd närmast stammen. Rotzonen är det område där trädets rötter breder ut sig, vilket oftast är minst lika långt som trädkronans utbredning.

Bevattningsystem

- Nu ska du installera bevattningssäckar. Följ plantskolans rekommendationer om bevattningsmängd för att räkna ut hur många säckar som behövs och hur ofta de ska fyllas.
- Säckarna installeras med fördel runt stammen första året, och runt trädstöden år två och tre då trädets rötter förväntas ha spridit sig längre ut. Det viktiga är att vattna där rötterna är, inte där du vill att rötterna ska vara.
- Innan bevattning sker, så kontrollera växtbädden så du inte riskerar att övervattna trädet.
- Bevattningssäckar bör också ses över vid användning av ofiltrerat vatten, då det finns risk att dessa sätts igen. Ett stick med en knappnål är ett enkelt sätt att åtgärda igensatta säckar.

Generell rekommendation gällande bevattningsfrekvens och mängd vatten.

Storlek	Bevattningsmängd år 1, varje vecka.	Bevattningsmängd år 2, varannan vecka.	Bevattningsmängd år 3, var tredje vecka.
10–12	75 L Motsvarar 1 säck.	150 L Motsvarar 2 säckar.	175 L Motsvarar 2 säckar + 25 L vatten utanför säckarna.
12–14 och 14–16	100 L Motsvarar 1 säck + 25 L vatten utanför säcken.	150 L Motsvarar 2 säckar.	200 L Motsvarar 2 säckar + 50 L vatten utanför säckarna.
16–18 och 18–20	150 L Motsvarar 2 säckar.	200 L Motsvarar 2 säckar + 50 L vatten utanför säckarna.	250 L Motsvarar 3 säckar + 25 L vatten utanför säckarna.
20–25 och 25–30	200 L Motsvarar 2 säckar + 50 L vatten utanför säckarna.	250 L Motsvarar 3 säckar + 25 L vatten utanför säckarna.	300 L Motsvarar 4 säckar.

Etableringsfasen

Ett träd behöver normalt två till tre år för att etablera sig på den nya växtplatsen. En tumregel är att ju större planteringsstorleken är, desto längre tid kräver etableringen. Trädet betraktas som etablerat när det står stadigt utan trädstöd och inte längre är beroende av stödbevattning. Var särskilt noggrann med att följa trädets utveckling första året efter etableringsskötselns avslutande för att säkerställa att trädet inte behöver ytterligare stödbevattning.

Viktigt att känna till

- Vänta med uppbyggnadsbeskrining tills trädet etablerat sig.
- Bevattning är avgörande under etableringsfasen.
- Så kallad omplanteringschock beror nästan alltid på bristande bevattning.
- Symptomen på för mycket respektive för lite vatten är snarlika; kontrollera därför alltid fukten i marken om trädets blad börjar sloka.
- Fel planteringsdjup är en mycket vanlig orsak till problem.

Vanliga misstag att undvika

- Plantering i vattensjuk jord.
- Att plantera för djupt.
- Att lägga organiskt material under rotklumpen.
- Att lyfta i stammen vid avlastning eller plantering.
- Att försumma bevattningen av gropen vid plantering.
- Bristfällig eller oregelbunden etableringsbevattning under trädets första år.
- Att inte ta bort uppbindning och trädstöd efter avslutad etableringsperiod.

Checklista för förvaltaren

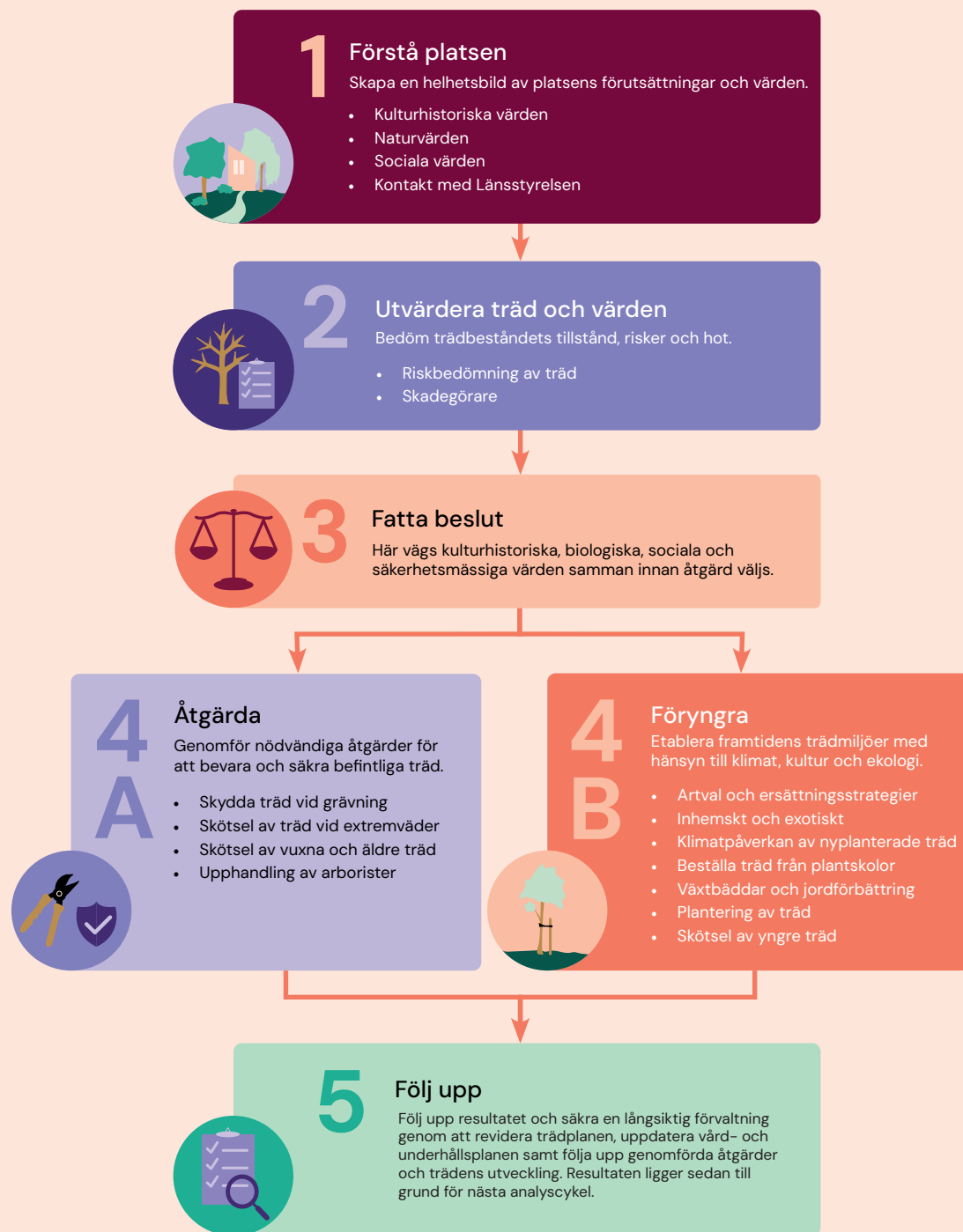
- ☐ Är växtbädden av tillräcklig kvalitet?
- ☐ Är planteringsdjupet korrekt?
- ☐ Är trädet stabilt och rakt?
- ☐ Är mulchen korrekt utlagd?
- ☐ Är uppbindningen korrekt installerad?
- ☐ Finns det en plan för bevattning och uppföljning?

Plantering som investering

Ett nyplanterat träd är en långsiktig investering. Genom att lägga tid och resurser på rätt plantering och etableringsskötsel skapas förutsättningar för träd som kan utvecklas väl och bidra med värden under lång tid.

Process och samband mellan guiderna

Den här guiden är del av en serie om förvaltning av träd på *begravningsplatser*

Artval och ersättningsstrategier

Inhemskt och exotiskt

Klimatpåverkan av nyplanterade träd

Kontakt med länsstyrelsen

Beställa träd från plantskolor

Kulturhistoriska värden

Naturvärden

Plantering av träd

Riskbedömning av träd

Skadegörare

Skydda träd vid grävning

Skötsel av träd vid extremväder

Skötsel av yngre träd

Skötsel av vuxna och äldre träd

Sociala värden

Upphandling av arborister

Växtbäddar och jordförbättring